

ואכלתם יִשְׁן נוֹשֵׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֶדְשׁ תּוֹצִיאוּ: (ויקרא כו ז).

1. והשיג לכם דיש את בציר, שתהו עסוקים בדיש עד שיגיע בציר, ובציר ישיג את זרע שתהו עסוקים בבציר עד שמגיע הזרע. 2. "ואכלתם לחמכם לשובע", אין צריך לומר שיהא אדם אוכל הרבה ושבוע, אלא אוכל קימעא והוא מתברך במעיו. כעניין שנאמר: "ועבדתם את ה' אלהיכם וברך את לחמך ואת מימך" (שמות כג כה). 3.

ספרא בחוקותי פרשה א, סוף פרק א

"והשיג לכם דיש את בציר, שתהו עסוקים בדיש עד שיגיע בציר, ובציר ישיג את זרע שתהו עסוקים בבציר עד שמגיע הזרע. 2. "ואכלתם לחמכם לשובע", אין צריך לומר שיהא אדם אוכל הרבה ושבוע, אלא אוכל קימעא והוא מתברך במעיו. כעניין שנאמר: "ועבדתם את ה' אלהיכם וברך את לחמך ואת מימך" (שמות כג כה). 3.

מדרש תנחומא פרשת כי תשא סימן ג

"כי תשא את ראש בני ישראל", כך פתח רבי תנחומא בר אבא: "מתוקה שנת העובד אם מעט אם הרבה יאכל והשבוע לעשיר איננו מניח לו לישון" (קהלת ה יא). אמרו לו לשלמה: אילו אחר אמר הפסוק הזה, היינו שוחקין עליו! אתה שכתוב בך: "ויחכם מכל האדם" (מלכים א ה), תאמר "מתוקה שנת העובד אם מעט אם הרבה יאכל!" אין הדבר כך, שכל מי שהוא רעב, אכל קמעא שנתו מתנדדת ממנו. אכל הרבה, שנתו מתוקה. אמר להם: איני מדבר אלא בצדיקים ובעמלי תורה... 4.

מסכת בבא בתרא דף צא עמוד ב

תנו רבנן: ואכלתם מן התבואה ישן - בלא סלמנטון. 5. מאי בלא סלמנטון? רב נחמן אמר: בלא רצינתא, ורב ששת אמר: בלא שדיפא. 6. תניא כותיה דרב ששת, תניא כותיה דרב נחמן. תניא כותיה דרב נחמן: "ואכלתם... ישן" - יכול יהו ישראל מצפין לחדש מפני ישן שפלה? תלמוד לומר: "עד בוא תבואתה" - עד שתבוא תבואה מאליה. תניא כותיה דרב ששת: "ואכלתם מן התבואה ישן" - יכול יהו ישראל מצפין לחדש מפני ישן שרע? תלמוד לומר: עד בוא תבואתה - עד שתבוא תבואה מאליה. 7.

1. שהוא מסימני הברכה המובטחת "אם בחוקותי תלכו" ומשלים את השפע החקלאי שנזכר כבר חמישה פסוקים קודם: "והשיג לכם דיש את בציר ובציר ישיג את זרע ואכלתם לחמכם לשובע וישבתם לבטח בארצכם". מה הרבותא לאכול דבר ישן?

2. וכן דברי עמוס הנביא: "ונגש חורש בקצר ודרך ענבים במשך הזרע" (עמוס ט יג): ראה רש"י שם: "ונגש חורש בקוצר - והשיג דיש את בציר ובציר ישיג את זרע (ויקרא כו), לא יספיקו לחרוש עד שיבוא הקציר ולא יספיקו לבצור עד שיבא עת הזרע". ונראה שעמוס מגדיל לעשות, יותר מהמובטח בתורה. ראה דברינו [וניגש חורש בקוצר](#) בהפסוק פשוט. פסוקים אלה גם מחזקים לכאורה את שיטת ר' ישמעאל ששואף לשלב דרך ארץ עם העיסוק בתורה ולכאורה כנגד גישת ר' שמעון בר יוחאי בסוגיה ברכות לה ע"ב. אך זה נושא אחר עליו הארכנו לדון בדברינו [ואספת דגנך](#) בפרשת עקב.

3. ראה דברינו [וישבתם לבטח](#) בפרשה זו בשנה האחרת, שם כבר דרשנו במדרש ספרא זה. הפעם אנחנו בעסקי האכילה, שוודאי קשורה בשפע החקלאי, אבל היא מידה בפני עצמה, שאדם: "אוכל קימעא והוא מתברך במעיו". ראה גם רש"י על הפסוק: "ואכלתם לשובע - אף בתוך המעיים תהא בו ברכה". ובילקוט שמעוני פרשת בשלח רמז רס בדרשה על המן שהיה במידה קבועה עומר לגולגולת: "וכשהו באין ליד מדה נמצאו כלם שווים, שנאמר: וימודו בעומר וגו'. אמרו זה שאוכל כשיעור הזה, הרי זה בריא ומבורך. פחות מאן, מקולקל במעיים. יותר מאן, הרי זה רעבתן". וראה עוד במגילת רות אחר כותלנו: "מן מה דכתיב ותאכל ותשבוע ותותר, אנו יודעין שברכה שורה בתוך מעיה של אותה צדקת" (ויקרא רבה לד ח). וגם במדרש זה הפלגנו בדברינו [ארבע שיטות בחסד](#) במגילת רות.

4. קפצנו לעניין צדדי. הקביעה של המדרש הקודם שאכילת קמעא היא הברכה הגדולה (דווקא בתקופות של שפע), מזכירה את הפסוק בקהלת ה יא: "מתוקה שנת העבד אם מעט ואם הרבה יאכל והשבוע לעשיר איננו מניח לו לישון". שהוא לכאורה אותו מוטיב. אבל המדרש לעיל חושב אחרת ותמהה על שלמה: זו היא חכמתך הגדולה שלמה שאתה אומר שהפועל שהולך לישון כשהוא רעב, ערבה עליו שנתו והעשיר שאוכל כדבעי אינו ישן טוב? הלא הדברים הפוכים! על כורחך, ממשך המדרש, שלא מדובר כפשוטו של מקרא, אלא בעמל התורה (האכילה והעושר) ושכר חיי עולם הבא (השינה, רבה או מועטה). ראה המשך המדרש שם וכן במקבילה בקהלת רבה פרשה ה על הפסוק, הדנים בעשירי תורה ועניי תורה, תלמידיהם, שכרם ועוד. לעניינינו, אין שני המדרשים בהכרח סותרים. מדרש תנחומא והפסוק בקהלת הם 'בדרך הטבע'. אבל כאן, בברכה היעודה בפרשתנו, שפע האוכל יתבטא באיכות אף יותר מן הכמות, ומעט אוכל יספיק לישון טוב. כך או כך, נראה שיש כאן מוסר בפרט לחברת השפע של ימינו. השפע אינו רק עובדה מטריאלית-פיסית, כי אם גם מצב רוחני-ערכי של האדם. האדם המסתפק במעט ומתברך במעיו, יוצר בכך שפע לעצמו ולדורות! ועד כאן בשביל צדדי זה שבינתיים גם זכינו לדון בו בדברינו [מתוקה שנת העובד](#) בקהלת.

5. רש"י מסביר: "דסלמטון אין מניח ליישן התבואה, אלא מרקיבה". בלי שהוא מסביר מילולית מה הוא בדיוק "סלמנטון". הגמרא מסבירה בהמשך, עניינית מה הוא סלמנטון. ולהלן נראה מילה זו גם בספרא. אבל [מילון ג'אסטרן](#) מסביר שאדורבא, סלמנטון הוא סוג של חומר משמר (על בסיס מלח), והברכה היא שלא צריך חומרים משמרים. וכל המאיר עוד עיינו בעניין "סלמנטון" זה יבורך בכל מילי דמיטב ויזכה לאכול ישן נושן.

6. רצינתא, מסבירים המפרשים הוא רקב הנגרם ע"י תולעים האוכלות את התבואה ושדיפתא היא שדפון.

7. נראה שאין הבדל מהותי בין שתי הדרשות ושתיהן נשענות על כך שהתורה אומרת שיאכלו מהתבואה הישנה, עד שתבוא התבואה החדשה, בלי תקופת מחסור ביניהן. כשתיגיע התבואה החדשה יאכלו ממנה, אבל לא בגלל שאין כבר מה לאכול. ועכ"פ, שים לב שכל הדרשה הזו היא לא על פרשתנו, אלא על פרשת בהר משבוע שעבר, ויקרא כה כ-כב: "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתנו: וצוית את ברכתי לכם בשנה הששית ועשית את התבואה לשלש השנים: וזרעתם את השנה

תנו רבנן: ואכלתם ישן נושן - מלמד שכל המיושן מחבירו הוי יפה מחבירו. ואין לי אלא דברים שדרכן ליישן, דברים שאין דרכן ליישן מנין? תלמוד לומר: ישן נושן מכל מקום.⁸ וישן מפני חדש תוציאו - מלמד שהיו אוצרות מלאין ישן וגרנות מלאין חדש, והיו ישראל אומרים: היאך נוציא זה מפני זה?⁹ אמר רב פפא: כל מילי עתיקא מעליא, לבר מתמרי ושיכרא והרסנא.¹⁰

ספרא אמור פרשה י סוף פרק יא

"עד הביאכם את קרבן אלהיכם" - זה העומר ... משקרב העומר מוצאים שוקי ירושלים מלא קמח קלי שלא ברצון חכמים דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: ברצון חכמים היו עושים. משקרב העומר הותר החדש מיד, והרחוקים מותרים מחצות היום ואילך ... אמר רבי יהודה: והלא מן התורה הוא אסור, שנאמר: "עד עצם היום הזה", מפני מה הרחוקים מותרים מחצות היום ולהלן? - מפני שהם יודעים שאין בית דין מתעצלים בו.¹¹

ויקרא רבה פרשה לה סימן י

"ונתתי גשמיכם בעתם" - בלילי שבתות. מעשה בימי שמעון בן שטח ובימי שלמצי המלכה שהיו גשמים יורדים מלילי שבת ללילי שבת, עד שנעשו חטים ככליות ושעורים כגרעיני הזיתים ועדשים כדינרי זהב. וצברו מהם חכמים והניחום לדורות הבאים. כל כך למה? להודיע כמה החטא גורם.¹²

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) ויקרא פרשת בהר דף עא עמוד ב

כי תאמרו: מה נאכל? אתם לומר: מה נאכל? אם אין אנו זורעין, מה אנו אוספין? שנאמר: "הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו". "וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית" - לשביעית וליובל ולמוצאי יובל: "וזרעתם את השנה השמינית" - זו שמינית של אחר השמיטה. וכשהוא אומר שנה, זו תשיעית של אחר היובל. "ואכלתם מן התבואה ישן" - זו שנה תשיעית של אחר שמינית. "עד בוא תבואתה תאכלו ישן" - שתי פעמים ישן זה ישן נושן בן ג' שנים.¹³

השמינית ואכלתם מן התבואה ישן עד השנה התשיעית עד בוא תבואתה תאכלו ישן. שלוש השנים של פרשת בהר והאכילה מהישן נושן של פרשתנו מתחברים יפה כפי שנראה גם בהמשך. העושר החקלאי הוא המאפשר לקיים את מצוות שמיטה ויובל כהלכתם. אפשר שעניין זה, בהפוך, שימש גם בין שאר הנימוקים להיתר מכירה בשביעית (אגרות הרא"ה תקנה) וצ"ע.

⁸ נראה שהברכה ב"אם תשמעו" היא לא רק שפעת היבול החקלאי, אלא גם שכלול שיטות וטכניקות לשמירת מזון ואחסונו. ראה פירוש רשב"ם בגמרא שם על קטע זה: "דרכן ליישן - חטה ויין. אין דרכן ליישן - כגון מיני פירות שמרקבין. תלמוד לומר: ישן נושן מכל מקום - שנה הכתוב להודיע שבח ארץ ישראל, שאפילו אותן שאין דרכן ליישן, יתיישנו ויתקיימו".

⁹ ראה ספרא בחוקותי פרשה א פרק ג, שהוא ה"תנו רבנן" שהגמרא מביאה כאן: "ואכלתם ישן נושן, מלמד שכל המתיישן יפה מחבירו. נושן, אין לי אלא יין שדרכו לכן, מנין לרבות כל המתיישנים? תלמוד לומר: ישן נושן. וישן מפני חדש תוציאו, שיהו גרנות מליאות חדש והאוצרות מליאות ישן, ואתם מקפידים היאך נוציא ישן מפני חדש". ראה ביאור החפץ חיים על קטע זה של המדרש: "הוקשה להם, דנראה דהכתוב סותר סופו לראשו. דברי שאמר: ואכלתם ישן, משמע שהישן יפה מהחדש. והדר (חזר) ואמר: וישן מפני חדש תוציאו, דמשמע שהחדש יפה מן הישן. ולכן אמר דכוונת הכתוב לומר ואכלתם ישן שהוא היפה. ועם כל זה, ההכרח יכריחם שישן מפני חדש תוציאו. אע"פ שאתם מקפידים בזה, עם כל זה, להיות האוצרות יפות לחדש כדי שיתיישן בהם, תוציאו את מהם הישן בעל כורחכם". מחזור משולש: החדש נכנס ודוחף את הקיים להיות ישן. והישן (החדש) דוחף את הישן הקיים להיות ישן נושן. ובאמת אכלו את הישן נושן שהיה טעים מהחדש ומהישן ולא דאגו שהחדש או הישן יתקלקלו. ראה שוב פירוש רשב"ם בגמרא שם: "דמשמע הישן יאכלו ויניחו החדש להתיישן". ובפירוש רש"י בפרשתנו: "ואכלתם ישן נושן - הפירות יהיו משתמין וטובים להתיישן, שיהא ישן הנושן של שלש שנים יפה לאכול משל אשתקד: וישן מפני חדש תוציאו - שיהיו הגרנות מלאות חדש והאוצרות מלאות ישן, וצריכים אתם לפנות האוצרות למקום אחר לתת החדש לתוכן". הכל על בסיס הספרא.

¹⁰ אגב הדרשה בדברים המתיישנים ונשמרים (וטעימים יותר), מובאת בסוף קביעתו 'המדעית' של רב פפא, בדרך ארץ של יום יום: הכל משובח יותר כשהוא ישן חוץ מתמרים, שיכר ודגים (קטנים). בפשטות, נראה שאמירה זו של רב פפא מתחברת לדרשת הספרא בקשר אסוציאטיבי וכשיטה לזכירה בע"פ. אבל באמת, היא יוצרת מעין "נפילה" מול המדרש, מול ברכת התורה המותנית ב"אם תשמעו", מה גם שהיא נאמרת ע"י דרשן בחוץ לארץ (בבל). ואולי אין להפליג מדי בעניין זה.

¹¹ נעצור מעט בישן ונפנה לחדש, הוא קרבן העומר שהיו מזדדזים להביאו בט"ז בניסן ועושים אותו בעסק רב והוא שמתיר את התבואה החדשה. מקור זה ואחרים ממחיש את קוצר הרוח וההשתוקקות (הצורך ממש) להתחיל לאכול מהתבואה החדשה! אין מסתדר העומר עם ברכת "ואכלתם ישן נושן"? תאמר: זה, ההבטחה בפרשת השבוע, הוא האידיאל; וזה, העומר, הוא המציאות הארצית. והפער ביניהם רק ממחיש עד כמה אנחנו רחוקים מהאידיאל. או תאמר: החדש וברכתו והישן וברכתו ושניהם משמשים בכתר אחד.

¹² אילו רק לא היינו חוטאים! ראה דברינו [גשמים בעתם](#) בפרשה זו. עוד על ריבוי הטובה ראה המדרשים באיכה רבה פרשה ג על הפסוק: "נשיתי טובה". על רקע החורבן, מבינים כמה טוב ושפע היה קודם. ועל השפע לעתיד לבוא ראה שבת ל ע"ב. על ריבוי טובה מופלגת זו, שאולי רק דורות יחידים זכו וזכו לה, היה רבי שומע ואומר: "לא ראינו טובה מימינו" (קהלת רבה א ב). נחזור לנושא שלנו.

¹³ ראה גם פירוש כלי יקר פרשת בחוקותי ויקרא כו ט: "והקימותי את בריתי אתכם. ואכלתם ישן נושן. ברית היו צריכין על התבואה של שנת השמיטה והיובל שלא תרקב כדרך שפירש רש"י על הברית של נח (בראשית ו יח), לכך נאמר ואכלתם ישן נושן משתי שנים". מדרש לקח טוב חוזר ומסכם את הקשר שכבר הצבענו עליו בהערה 7 לעיל, בין הפסוק בפרשה שלנו ובין הפסוקים בפרשת בהר המבטיחים יבול לשלוש שנים: "וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים: וזרעתם את השנה

משנת רבי אליעזר פרשה ה עמוד 100

למה נקרא שמו ראשון?¹⁴ לפי שכתוב: "וּחַג הָאֲסִיף בְּצֵאת הַשְּׁנָה", יכול יהא דואג בו מפני היין שלא נשתייר אלא שמרים, מפני השמן שלא נשתייר אלא מגורגר; תלמוד לומר: ראשון, כתחילתו כד סופו. וכן הוא אומר: ואכלתם ישן נושן, שיהוא הגרנות מלאים ישן ואתם מקפידים היאך נמצא ישן מפני חדש.¹⁵

כלי יקר פרשת בחקתי, ויקרא כו ט

והקימותי את בריתי אתכם. ואכלתם ישן נושן. ברית היו צריכין על התבואה של שנת השמיטה והיובל שלא תרקב כדרך שפירש רש"י על הברית של נח (בראשית ו יח), לכך נאמר: "ואכלתם ישן נושן", משתי שנים.¹⁶ ועל צד הרמז אמר, אף על פי שיקרה בזמן מן הזמנים שאכרות עמכם ברית חדשה, מכל מקום גם הברית הישן לא תופר אלא יהיה טפל והברית חדשה עיקר, וישן מפני החדש תוציאו. כמו שנאמר: "ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא מכל הארצות" (ירמיה כג ז - ח).¹⁷ ואמרו חז"ל (ברכות יב ב) לא שתעקר יציאת מצרים לגמרי אלא יהיה טפל וקיבוץ גלויות עיקר, כי ניסי מצרים יהיו טפל אל הנסים הגדולים אשר יעשה ה' לעתיד כשיכרות ברית חדשה עם ישראל. ובזה מיושב משמעות הכתוב שנראו דבריו כסותרים זה את זה, שאמר: "ואכלתם ישן נושן" ואחר כך אמר: "וישן מפני חדש תוציאו". כי "וישן" משמע שקודם שנעשה ישן נושן תוציאו.¹⁸

שבת שלום, חזק חזק ונתחזק¹⁹

מחלקי המים

השמינת ואכלתם מן התבואה ישן עד השנה התשיעית עד בוא תבואתה תאכלו ישן" (ויקרא כה). ישן נושן הוא שלוש שנים. בכך נוצר חיבור ענייני בין פרשות בהר ובחוקותי שברוב שנים נקראות במחבור. והשנה (תשל"ב) דווקא בחול' הן מחוברות ובא"י נפרדות, בשל שמיני של פסח שחל בשבת. ונחלקו רבותינו בדבר: מהם אומרים שכל זה משום שבני א"י מכבדים את בני חול' וממתינים בשבת זו שיצטרפו בני חול' חזרה לסדר הקריאה המשותף. ואחרים אומרים שאין בני א"י אלא דואגים לעצמם, שלא תיטרף עליהם קריאת פרשיות התורה ביציאתם לחופשות הקיץ בחול' ובחזירתם. וצ"ע.

¹⁴ חג הסוכות, שכתוב, ויקרא כג מ: "וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן וכו'". ראה הדרשות על "ביום הראשון בויקרא רבה פרשה ל. הרי לנו קשר של הנושא שלנו לא רק לפרשה, כי אם לחגים וללוח השנה. חג הסוכות נקרא חג האסיף שבו אוספים את תבואת השנה. אבל אולי איסוף זה אינו לברכה ומצביע על צורך חיוני משום שמלאי השנה שעברה נגמר וכלה הקמח מן הכד והשמן מן הצפחת (מלכים א יז יד ושם היה נס)? על השורש "אסף" כנגמר, ראה ירמיהו ח יג: "אֶסֶף אֲסִיפֶם נְאֻם ה' אֵין עֲנִיבִים בְּגִפְנֵי וְאֵין תְּאֲנִים בְּתֵאֲנָה". ראה שוב גמרא בבא בתרא צא ב לעיל: "יכול יהו ישראל מצפין לחדש מפני ישן שפלה?" אז איזה "אסיף" לפנינו, של שפע או של דוחק? בא המדרש ואומר שחג הסוכות נקרא גם ראשון, שפירושו שמצבו כעת בתחילתו כבסוף איסוף היובל בשנה שעברה. והמקור לכך הוא הפסוק שלנו: "ואכלתם ישן נושן" (ולמרות שהוא רק "והיה אם תשמעו"). התייחסות אחרת ללוח השנה, לימי ספירת העומר בהם אנו מצויים המבטאים את המתח החקלאי, מצאנו במדרש אגדה (בובר) ויקרא פרק כה: "ראה, כשנתן הקב"ה לישראל, נותן דבר בלי קצבה; וכששאל מהם, אינו שואל כי אם מעט מן המעט ... כשהאיר להם לפי כוחו, שנאמר: וה' הולך לפניו יומם בעמוד ענן וגו' (שמות יג כא), וכשביקש מהם לפי כוחם, שנאמר: ויקחו אליך שמן זית זך וגו' (שם כז כ). כשנתן להם את המן נתן להם כפי כוחו, וכששאל מהם לפי כוחם, שנאמר: ותן שמה מלא העומר מן וגו' (שם טז לג). כשנתן להם תבואה לפי כוחו, שנאמר: ואכלתם ישן נושן וישן מפני חדש תוציאו (ויקרא כו ז), וכששאל מהם לפי כוחם, שנאמר: וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן (שם כג ז)". ראה דברינו בפרשת אמור **מנחת אומר לעומר** שם הרחבנו במוטיב זה. מנחת העומר עשירית האיפה קמח שעורים היא מהמנחות הפשוטות ביותר שבמקרא ומסמלת את המעבר מהישן לחדש.

¹⁶ כבר הזכרנו קטע זה של פירוש כלי יקר בהערה 12 לעיל, בחיבוריות של שתי הפרשות הקשר בין השפע חקלאי ומצוות שמיטה ויובל. ורש"י שהוא מזכיר כאן הוא על הפסוק בכניסת נח לתיבה ערב המבול: "והקימותי את בריתי אתך" שרש"י מסביר שם: "ברית היא צריך על הפירות שלא ירקבו ויתעפשו". ואנו מעדיפים להתקשר אל הברית שלאחר המבול: "... ולא אסף עוד להפנות את כל חי כְּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי: עַד כָּל יְמֵי הָאָרֶץ זָרַע וְקָצִיר וְקָר וְחָם וְקִיץ וְחָרֵף וַיּוֹם וְלַיְלָה לֹא יִשְׁבְּתוּ" (בראשית ח כא-כב). ראה דברינו **זרע וקציר וקיש וחורף לא ישבותו** בפרשת נח.

¹⁷ ראה הפסוקים במדויק שם: "לְכֵן הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם ה' וְלֹא יֵאמְרוּ עוֹד חֵי ה' אֲשֶׁר הָעֵלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: כִּי אִם חֵי ה' אֲשֶׁר הָעֵלָה וְאֲשֶׁר הֵבִיא אֶת זֶרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ צִפּוֹנָה וּמִכָּל הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר הִדְחִיתִים שָׁם וַיָּשֻׁבוּ עַל אֲדָמָתָם".

¹⁸ וחז"ל לא היססו לשים לפרש את דברי ישעיהו (נא ד): "כִּי תוֹרָה מֵאֵתִי תֵצֵא - אָמַר רַבִּי אֲבִין בַּר כְּהֵנָּה: אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: תוֹרָה חֲדָשָׁה מֵאֵתִי תֵצֵא - חִידוּשׁ תוֹרָה מֵאֵתִי תֵצֵא" (ויקרא רבה פרשה יג). ראה שם שעתיד לבוא תתבטל מצוות שמיטה! על כל אלה צריך לדרוש ולחקור בנפרד, ובניתיים, כל הרוצה לחבר פירוש כלי יקר ואלגורי זה עם אמרתו הידועה של הרב קוק: "החדש יתקדש והישן יתחדש", מוזמן לעשות כן ולחזק ולהתחזק בשילוב חדש וישן שהיא ללא ספק משימת דורנו.

¹⁹ מקור הביטוי הוא במלחמת יואב ואבישי נגד ארם ובני עמון, שמואל ב פרק י פסוק יב: "חֲזַק וְנִתְחַזַּק בְּעַד עַמּוֹנוֹ וּבְעַד עַרְי אֱלֵהֵינוּ וְה' יַעֲשֶׂה הַטוֹב בְּעֵינֵינוּ". ובספרות המדרש, מצאנו חתימה זו בסוף מדרש ספרי דברים ובסוף פסיקתא דרב כהנא. וראה עוד גמרא ברכות לב ע"ב: "תנו רבנן, ארבעה צריכין חיזוק ואלו הן: תורה, ומעשים טובים, תפילה ודרך ארץ. תורה ומעשים טובים, מנין? שנאמר: רק חזק ואמץ מאד לשמר ולעשות ככל התורה (יהושע א ז) ... תפילה מנין? - שנאמר: קוה אל ה' חזק ואמץ לבך וקוה אל ה' (תהלים כז יד); דרך ארץ מנין? - שנאמר: חזק ונתחזק בעד עמנו וגו'". ובאו על פסוק זה דברי רלב"ג: "חזק ונתחזק בעד עמנו - למדנו מזה שאין ראוי לסמוך על הנס, אבל ראוי שישתדל האדם בהצלחתו לפי מה שאפשר ואז יעזור השם יתברך. כי הש"י לא יחדש המופתים רק במקומות הכרחיים כמו שזכרנו פעמים רבות". וכשם שדרך ארץ קדמה לתורה (ויקרא רבה ט ג), אולי גם ה'חזק חזק ונתחזק' של דרך ארץ קודם ל'חזק חזק ונתחזק' של התורה. ועד כאן.

מים אחרונים: דרשתנו מלווה גם את תפילת מוצאי שבת. כל מי שאומר את פרק תהלים קמד: "לְדָוִד בְּרוּךְ ה' צוּרִי" לפני תפילת ערבית של מוצאי שבת, ישמח לעיין במדרש תהלים על מזמור קמה המגלה את הסוד של בנינו שהם כנטיעים ובנותינו שהן כזויות מחוטבות היכל. הכל בא מאכילת הישן נושן: "לכך נאמר אשר בנינו כנטיעים מגודלים, גדלים והולכים כארזים, בנותינו כזויות מחוטבות תבנית היכל, וכי צריכות להתקשט? ... מנין הם אוכלים? א"ל הקדוש ברוך הוא: מן האוצר, שכן כתיב אחריו מזוינו מלאים מפיקים מזן אל זן, דכתיב ואכלתם ישן נושן (ויקרא כו י). לאכול מהישן נושן – ולאכול קמעא ולהתברך!